

JANUARI 2021

EINDRAPPORTAGE

INTERACTIEVE LESMODULE VOOR EEN INHAAL EN/OF
ONDERSTEUNINGSPROGRAMMA ALS GEVOLG VAN DE CORONACRISIS
VOOR BASISCHOLEN

ESTHER DE GROOT, ANNELIES KASSENBERG & INGE EKENHORST
LECTORAAT JEUGD, EDUCATIE EN SAMENLEVING
HANZEHOGESCHOOL GRONINGEN

Inhoud

1.	Aanleiding.....	2
2.	Doelstelling.....	2
3.	Vooronderzoek.....	2
4.	Module	3
5.	Pilots	4
6.	Evaluatie:.....	4

1. Aanleiding

Om onderwijsachterstanden en studievertraging als gevolg van COVID-19 voor leerlingen en studenten zoveel mogelijk te voorkomen heeft het kabinet een subsidieregeling voor ondersteuning en inhaalprogramma's opengesteld. Hiermee kunnen scholen extra tijd en ondersteuning inzetten om te bewerkstelligen dat leerlingen de eerder gestelde leer- en ontwikkeldoelen de komende periode alsnog behalen. Dit kan worden georganiseerd buiten de school óf door de school zelf, naast de reguliere lessen en het onderwijsprogramma. De school en het bestuur kunnen hier een eigen, passende invulling aan geven en kunnen daarbij al dan niet derden inschakelen. De school stelt vast welke leerlingen in aanmerking komen voor extra ondersteuning op didactisch en/ of sociaal-emotioneel vlak. Als richtlijn wordt uitgegaan dat het programma gemiddeld 30 uur aan begeleiding of ondersteuning voor een leerling omvat. Individuele leerlingen kunnen minder of meer uren ondersteuning ontvangen, naar gelang hun behoefte.

2. Doelstelling

Doel van het project is het ontwikkelen van een module die scholen helpt om in co-creatie met leerlingen en leerkrachten te komen tot de invulling van een inhaal en of ondersteuningsprogramma. De inzichten die met een pilot op twee Drentse scholen worden opgedaan kunnen worden gebruikt bij toekomstige projecten waar er ook sprake is van extra onderwijstijd om achterstanden in te lopen.

3. Vooronderzoek

Om tot een lesmodule te komen is er literatuuronderzoek gedaan en gesproken met verschillende onderwijsprofessionals. Daarnaast is er informatie ingewonnen bij Sardes. Een onderzoeks- en adviesbureau in de educatieve sector met ervaring in begeleiden van de invulling van ondersteuningsprogramma's.

Er is gesproken met professionals uit het onderwijs die voor dit project al invulling hebben gegeven aan het ondersteuningsprogramma. Op deze basisschool is de beslissing over de invulling genomen door de directeur in samenspraak met de brugfunctionaris. Mede door tijdgebrek is ervoor gekozen om leerkrachten hierbij niet te betrekken. Op deze school kwam naar voren dat naast het feit dat leerlingen achterstanden oplopen op vakken zoals taal en rekenen, het ook belangrijk is er aandacht besteed wordt aan (levens)verrijking van de leerlingen. Daarnaast adviseert de school om te investeren blijvende materialen zoals thuisleespakketten of een scula-pakket. Op deze manier kunnen leerlingen ook blijven leren als de subsidie ophoudt of wanneer leerlingen opnieuw thuis zitten tijdens een volgende lockdown.

Daarnaast is er gesproken met leerkrachten van andere basisscholen. Daaruit kwam naar voren dat het voor hen niet duidelijk was welke mogelijkheden de subsidie biedt. Welke vormen van ondersteuning zijn mogelijk? Wat zijn randvoorwaarden? Er was behoefte aan een duidelijk overzicht (beslisboom).

Naast de gesprekken op basisscholen is de literatuur¹ geraadpleegd over wat werkzame elementen zijn voor het inzetten van een ondersteuningsprogramma. Hieruit zijn de volgende werkzame elementen naar voren gekomen:

- Duur; minimaal 6 maanden/ 1 uur per week.
- Ouders stimuleren om 15 minuten per dag te lezen.

- Groepen niet groter dan 15 leerlingen.
- Een groep van 4/5 leerlingen is ideaal.
- Vakinhoudelijke expertise en enthousiasme van de docent.
- Evalueren.

Om leerlingen een stem te geven bij de invulling van het ondersteuningsprogramma is een lesmodule ontwikkeld aan de hand van de theorie van Marzanoⁱⁱ. Marzano beschrijft in zijn theorie vijf dimensies van leren/denken. De vijf dimensies zijn: motivatie (1), nieuwe kennis verwerven en integreren (2), bestaande kennis verbreden en verdiepen (3), onderzoek doen (4) en reflectie (5). Marzano beschouwt deze vijf dimensies als noodzakelijk voor het actief en authentiek leren van leerlingen.

4. Module

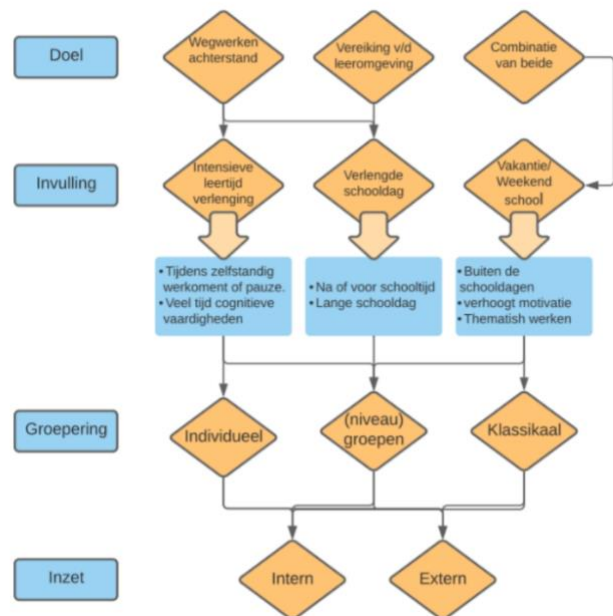
Op basis van het vooronderzoek is er besloten om 1) een beslisboom en 2) een lesmodule te maken. In de beslisboom staan alle keuzes die gemaakt kunnen worden over het type ondersteuning. Deze beslisboom maakt het voor directeuren, leerkrachten, maar ook leerlingen overzichtelijk wat de mogelijkheden zijn met de subsidieregeling.

Beslisboom

In de beslisboom zijn de werkzame factoren voor ondersteuning uit het vooronderzoek, de mogelijkheden en de randvoorwaarden die gelden voor de subsidieregeling verwerkt. Dit kan scholen helpen bij het maken van een keuze voor het type ondersteuningsprogramma.

Lesmodule

De lesmodule is een aanvulling op de beslisboom. Wanneer er een keuze is gemaakt voor het type ondersteuning, kunnen leerkrachten in co-creatie met leerlingen met behulp van de lesmodule invulling geven aan het ondersteuningsprogramma. Op deze manier kunnen kinderen hun inbreng leveren en wordt het ondersteuningsprogramma gedragen door alle leerlingen. Mede hierdoor bepalen leerlingen wat het leerdoel wordt.

Figuur 1: beslisboom

De lesmodule bestaat uit een lessenserie van drie lessen van ongeveer 1 uur per les. In de eerste les oriënteren de leerlingen zich op het onderwerp 'de gevolgen van de corona crisis op het leren van kinderen' en op de mogelijkheden voor de invulling van het ondersteuningsprogramma. Waar ligt de behoefte van de leerling? Dit kan bijvoorbeeld door een levende vragenmuur. Aan het eind van de eerste les hebben leerlingen een beeld hoe het ondersteuningsprogramma kan worden ingevuld en in kaart gebracht waar hun eigen behoefte aan ondersteuning ligt. In de tweede les wordt de kennis die ze tijdens de eerste les hebben opgedaan verbreed en verdiept. De leerlingen gaan voor zichzelf invullen hoe een bepaalde leervraag (achterstand) ondersteund kan worden. In de derde en laatste les

staat onderzoeken en transfer van het geleerde centraal. Dan is ook duidelijk hoe het ondersteuningsprogramma eruitziet om in de behoeften van alle leerlingen in de klas te voorzien.

Om het lesprogramma uit te voeren kunnen de leerkrachten gebruik maken van de lesmodule, waardoor leerkrachten de les naar eigen idee kunnen invullen. De lesmodule biedt de leerkracht structuur en daarnaast worden er suggesties aangeboden hoe een les ingevuld kan worden. De lesmodule bestaat uit maximaal 9 stappen. In elke stap wordt omschreven hoe de stap kan worden uitgewerkt en hoe de stap bijdraagt aan de uitvoering van de les. De voorbereidingstijd van een les is ongeveer 15 á 30 minuten.

5. Pilots

De lesmodule is uitgetoetst op basisschool OBS Op 't Veld in Emmen en OBS De Dordtse Til in Nieuw Dordrecht. De beide scholen vallen onder het bestuur van Openbaar Onderwijs Emmen. Op beide scholen is ervoor gekozen om de lesmodule uit te voeren in de combinatieklas groep 7/8. Op beide scholen was op dat moment geen extra steun aangevraagd i.v.m. de coronacrisis, omdat beide scholen aangeven geen achterstanden te hebben geconstateerd bij de leerlingen. Voor de pilot van de lesmodule was dit geen bezwaar. Voorafgaand aan de lessen is eerst het domein uitgekozen waar leerlingen actief mee aan de slag gaan. De leerkracht kijkt bij het bepalen van het onderwerp naar de behoeften die de leerlingen hebben. Voor basisschool OBS Op 't Veld is het onderwerp 'Burgerschapsvorming' en voor OBS de Dordtse Til is dit 'Begrijpend Lezen'. De keuze van het onderwerp bij OBS Op 't Veld is een onderwerp wat al langere tijd speelt in de klas en waar de leerlingen met elkaar aan willen werken. De keuze van OBS de Dordtse Til is gebaseerd op eerder behaalde resultaten die zorgwekkend zijn. De leerkracht heeft daarom bepaald om in te zetten op begrijpend lezen.

Op beide scholen is de eerste les van de lesmodule volledig uitgevoerd en is er een korte evaluatie gedaan bij een aantal leerlingen bij OBS 't Veld. Door de tweede lockdown heeft de uitvoering van de lesmodule niet volledig kunnen plaatsvinden. Hierdoor heeft een tweede les niet plaatsgevonden en hebben de leerlingen naar afloop geen evaluatieformulier ingevuld.

6. Evaluatie:

Om na te gaan hoe de lesmodule is ervaren door leerkrachten en leerlingen heeft er een evaluatie plaatsgevonden. Door de tweede lockdown (vanaf 16 december) is de evaluatie anders verlopen dan vooraf is bedacht. In plaats van een vragenlijst af te nemen bij alle leerlingen aan het eind van de lessenserie, zijn nu aan 5 leerlingen van OBS Op 't Veld vragen gesteld over het verloop van de eerste les. Daarnaast is aan beide leerkrachten feedback gevraagd op de lessenserie. Ook zijn de lessen op beide scholen geobserveerd door een onderzoeker aan de hand van een observatieschema.

Reactie leerlingen

Gemiddeld waarderen de leerlingen de eerste les met een 7.8. De kinderen vinden het een leuke les. De opdracht is interessant en het onderwerp is ook van toepassing op de groep. Alle kinderen vinden het leuk om in een kleine groepje aan de opdracht te werken. Het is fijn dat iedereen binnen het groepje een eigen rol krijgt van de leerkracht. De leerlingen geven aan dat ze allemaal de kans krijgen om te laten horen wat hun mening of idee is en krijgen ook het gevoel dat er naar elkaar geluisterd

wordt. Wel geven ze aan dat de leerlingen die vaak wat stiller in de klas zijn, niet altijd wat zeggen. De rol van de voorzitter van het groepje is om ook deze kinderen aan het woord te laten. Dit is echter niet in alle groepjes gelukt.

Omdat er op deze scholen geen sprake is van een subsidie aanvraag/ achterstanden i.v.m. corona is aan deze 5 leerlingen gevraagd of zij denken deze manier van werken ook kan bijdragen aan het opstellen van een klassenplan gericht op ondersteuning om achterstanden in te halen. Alle kinderen geven aan dat het kan helpen. Iedereen heeft het gevoel dat tijdens de eerste les van de lessenserie je eigen mening en/of ideeën kan vertellen aan de klas. Verder geven de leerlingen ook aan dat zij het belangrijk vinden dat niet alleen de meester of juf bedenkt wat ze gaan doen, maar ook de leerling zelf. Op deze manier sta je als klas ook achter het bedachte plan. Wel vinden de leerlingen het belangrijk dat een juf of meester ondersteunt bij het maken van een plan.

Reactie leraren

De leerkrachten zijn tevreden met het uitgewerkte planningsformulier. Daarmee hebben zij een les gegeven die aansluit bij de behoefte van de leerlingen. Een les vraagt op het moment zelf even wat voorbereiding en verdieping in de stof. Extra uitleg over de theorie van Marzano vinden zij wenselijk.

Verslag observatie

Het is voor de leerlingen duidelijk wat de opdracht is. Het filmmateriaal ondersteunt goed bij het schetsen van de context van de opdracht. Naderhand bespreekt de leerkracht het filmpje en het doel van de opdracht met de leerlingen. Tijdens dit moment, maar ook gedurende les is er interactie tussen de leerkracht en leerlingen. Kinderen raken hierdoor enthousiast en gaan aan de slag. Over het algemeen wordt er goed naar elkaar geluisterd, een enkel groepje kinderen heeft wat sturing nodig van de leerkracht om actief met de opdracht bezig te gaan. In de groepjes zorgt één leerlingen ervoor dat iedereen zijn mening kon laten horen. Op deze manier is er gewaarborgd dat elke leerling zijn stem kan laten horen. Uiteindelijk hebben de kinderen na de eerste les een duidelijk beeld gekregen over de context en is door het brainstormen een overzicht gecreëerd over de mogelijkheden. De volgende stap zou zijn om dingen concreter te maken en een plan te maken met de klas.

ⁱ Kortehaas- Rijlaarsdam, A.F., Turkeli, R., de Vries, N., Ehren, M.C.M. & Meeter, M. (2020). *Effectiviteit van inhaal- en ondersteuningsprogramma's onderwijsachterstanden in te halen: een eerste overzicht van internationale en Nederlandse literatuur*. Geraadpleegd van: https://learn.vu.nl/nl/Images/200814Effectiviteit-van-inhaal-en-ondersteuningsprogrammas-om-onderwijsachterstanden-in-te-halen_tcm273-945163.pdf

ⁱⁱ Marzano, R. & Miedema, W. (2014). *Leren in 5 dimensies, moderne didactiek voor het primair onderwijs*. Assen: Van Gorcum.